

Pamětní zlatá mince ČNB 5000Kč – Městské památková rezervace – Hr. Králové

Městská památková rezervace Hradec Králové

Městská památková rezervace Hradec Králové Město Hradec Králové leží na soutoku řek Labe a Orlice. Rozprostírá se okolo návrší osídleného již v pravěku. První zmínka o Hradci je ve falzu zakládací listiny opatovického kláštera, která je datována roku 1073, ale ve skutečnosti vznikla až o téměř 100 let později. Hrad Hradec uvádí Kosmova kronika česká k roku 1091, sepsaná v letech 1119 až 1125. Poprvé se připomíná město Hradec ve smlouvě z roku 1225, která je prvním pramenným dokladem o existenci města. Ve středověku byl Hradec Králové věnným městem českých královen. Historické centrum nyní rozprostřené okolo dvou náměstí má původ ve středověké zástavbě. Středověká zástavba města na návrší na soutoku řek Labe a Orlice i na předměstích mezi bočními rameny řek Labe a Orlice se plynule rozvíjela až do poloviny 18. století. V roce 1767 byl tento postupný rozvoj násilně přerušena zahájením stavby barokní bastionové pevnosti. Stavbou pevnostních objektů bylo obkrouženo historické centrum na návrší, zregulován tok řek Labe a Orlice a zbourána celá předměstí. Při stavbě barokní pevnosti tak zanikly nejen obytné domy a usedlosti, ale i veškeré kostely, kláštery a špitály v okolí. Terén v okolí města byl upraven vytvořením inundačních kotlin a mj. blízký kopec Rožberk s poutním místem byl rozvezen a využit na stavbu pevnosti. Rozvoj města až do roku 1850, kdy poprvé byla zrušena pevnost, omezoval zákaz výstavby v pevnostním okrsku. Z pohledu dnešního je možné konstatovat, že přeměnou středověkého města v barokní pevnost došlo k nenahraditelným kulturním ztrátám. Velká bitva rakousko-pruské války, která se v červenci 1866 uskutečnila nedaleko města Hradce Králové u obce Chlum, se stala posledním impulsem k definitivnímu zrušení Královéhradecké pevnosti, jejichž význam s rozvojem vojenské techniky postupně v 2. pol. 19. století upadal. Proto v roce 1893 po dlouhých jednáních s armádou, město Hradec Králové pevnost, pevnostní stavby i pozemky odkoupilo. S trochou nostalgie je možné litovat postupný zánik rozsáhlé barokní pevnosti, avšak její demolice umožnila založit okolo historického centra na návrší na základě regulačních plánů moderní město, které pro své výjimečné kvality bylo v rámci tehdejšího Československa nazýváno „Salonem republiky“. Městská památková rezervace je vymezena pouze okolo historického návrší ulicemi Československé armády a Komenského, které obkružují vesměs zaniklé středověké opevnění. Jenom na severu se hranice památkové rezervace odklání od hradeb a je vedena po vnějším okraji Žižkových sadů navržených Františkem Josefem Thomayerem (1909) ve stylu francouzské ozdobné zahrady. Kratičký úsek gotického opevnění, tj. spodní, horní a parkánové hradby je zachován vedle pivovaru v jihozápadní části. Mezi nejvýznamnější stavby, které tvoří charakteristické panorama města se počítá gotický katedrální kostel Sv. Ducha (14. stol.), renesanční Bílá věž (16. stol.) s barokním zastřešením, barokní kaple sv. Klimenta (1714-1717) připisovaná Janu Blažejí Santinimu, která pohltila starší gotickou kapli sv. Klimenta (zmiňovaný již 1134) a klasicistní dvouvěžová budova radnice č.p. 1 (1851-1952). Na Velkém náměstí dominuje dvouvěžový barokní jezuitský kostel Nanebevzetí Panny Marie navržený Carlem Luragem (1654-1666) a navazující barokní jezuitská kolej, postavená na několika parcelách měšťanských

domů. Se zřízením královéhradecké diecéze je spojena stavba biskupské rezidence č.p. 35 (1707-1710). Na poděkování, že se Hradci Králové vyhnul mor, byl uprostřed Velkého náměstí vztyčen Mariánský sloup z roku 1717 se sochami světců, ale také s prvním vyobrazením heraldického lva držícího písmeno G, který je znakem města. Domy okolo náměstí jsou převážně původem středověké, renesančně a barokně přestavěné a klasicistně upravené. Měšťanským domem, který prošel fázemi přestaveb od gotické až po barokní přestavbu je Dům u Špuláků č.p. 34 7 se sochou Panny Marie na balustrádě, který je rodným domem Františka Ulricha, dlouholetého starosty města (1895-1929), který se zasloužil o výstavbu moderního města. Výškovou regulaci zástavby narušila výstavba konce a poč. 20. stol. V té době platil sanační zákon, který finančně podporoval demolice historických domů a novou výstavbu. Za připomenutí z tohoto období stojí jezuitský novobarokní dům U Beránka č.p. 30, navržený architektem Rudolfem Němcem (1906-1907), modernistický tzv. Špalkův obchodní dům č.p. 139 a 140 navržený královéhradeckým architektem Františkem Fultnerem (1911) nebo secesní budova Záložního ústavu V Hradci Králové navržená pražským architektem Osvaldem Polívkou s nadživotními alegorickými sochami Obchodu a Úrody od sochaře Ladislava Jana Šalouna (1911). Návrší se zástavbou bylo od založení opevnění města přístupno vozovou cestou vstupující do města již zaniklou Mýtskou bránou na východě a Pražskou bránou na severu. Pro pěší byla na jižní straně od nepaměti přístupná spojka z Velkého náměstí k řece Orlici tzv. Rybářskou baštou. V pol. 18. století bylo toto schodiště klasicistně přestavěno a zastřešeno (1809-1810, 1839). Od té doby nese název Bono Publico odkazující na „veřejné dobro“. Hradec Králové je proslavený urbanismem a moderní architekturou z první pol. 20. stol. autorů zvukných jmen (Kotěra, Gočár...). Tyto stavby se nalézají mimo památkovou rezervaci Hradec Králové, tj. mimo vymezení tématu série vydávaných mincí. Proto tyto známé stavby umístěné mimo památkovou rezervaci nepřipomínáme. Odkazem na tuto slavnou epizodu architektonického rozvoje města Hradec Králové je na území památkové rezervace funkcionalistické betonové schodiště postavené na místě zbořené vodárenské věže Kropáčka v letech 1909-1910 architektem Josefem Gočárem. Toto Gočárovo schodiště je jednou z jeho prvních prací v Hradci Králové a současně je předznamenáním další řady významných staveb z pozdějších let realizovaných v nově rozvíjejícím se městě na místě zrušené pevnosti mimo dnešní památkovou rezervaci. Omezený výčet významných památek ležících jen na území městské památkové rezervace Hradec Králové dokládá, že označení města Hradec Králové jako učebnici architektury má svoje odůvodnění.

Technická příprava platidla

Česká národní banka vypsalala v srpnu 2022 ceny za předložení uměleckého návrhu na zlatou minci Městská památková rezervace Hradec Králové s uzávěrkou dne 30. září 2022.

Vypsání ceny za předložení uměleckého návrhu na šestou zlatou minci z cyklu Městské památkové rezervace se zúčastnilo 10 výtvarníků, kteří předložili celkem 16 sádrových modelů. Vyhodnocení předložených návrhů uskutečnila Komise pro posuzování návrhů na české peníze dne 11. října 2022. Odborným poradcem byl ing. arch. Jan Falta, vedoucí odboru památkové péče na magistrátu v Hradci Králové.

V prvním kole komise vyřadila 6 návrhů, které se vyznačovaly výtvarnými nedostatky v kompozici, modelaci či písmu. Ve druhém kole bylo oceněno 4 návrhů základní odměnou a 3 návrhy zvýšenou odměnou.

Do třetího kola postoupily tři návrhy, které byly z výtvarného hlediska nejlépe zpracované a jejichž autoři nejnvýstižněji zobrazili zadané téma.

První cenu a doporučení k realizaci získal návrh Šárky Makovské za velmi nápadité a propracované koláže nejvýznamnějších památek MPR Hradec Králové na obou stranách návrhu.

Druhou cenu komise udělila návrhu Veroniky Prokopové, DiS., především za krásné ztvárnění interiéru empírového schodiště Bono Publico, do kterého jsou zakomponována heraldická zvířata.

Třetí cenu obdržel návrh akademického sochaře Zbyňka Fojtů za krásné ztvárnění nejznámějších objektů MPR Hradec Králové.

Bankovní rada České národní banky na svém jednání dne 27. října 2022 nepotvrdila rozhodnutí komise a k realizaci vybrala návrh Veroniky Prokopové, DiS., oceněný druhou cenou.

Datum emise: 3.10.2023